

(293–316. o.), valamint a korabeli térképekről készített képek (317–327. o.) helyet kaptak a többi felvétel között.

A könyv elsődleges forrásait hadinaplók alkotják (XV. Hegyi Hadtest, 3. Páncélos Hadsereg Főparancsnokság, Közép Hadseregcsoport, IX. Hadtest, 4. Hadsereg Főparancsnokság, 6. páncélos hadosztály), kiegészítve az egykori harcokban résztvevők visszaemlékezéseivel (Siegfried Milius, zászlóaljparancsnok, egykori SS-ejtőernyősök, mint Leo Schaap, Werner Schrödl, Karl Pichler, vagy más alakulatok katonáinak írásai, mint Hermann Tietz, a 240. tüzérezred II. osztály századosa, Hans-Hartmut von Brockhusen a „Grosdeutschland” páncélosezred I. osztályának szárnysegédje és Gerhard Ramm, a „von Werthern” páncélgránátos-dandárból). A Luftwaffe és a Waffen-SS ejtőernyőseinek visszaemlékezésein erőteljesen érezhető a keserűség. Az ejtőernyősöket, legyenek akár a német légierő, vagy a Waffen-SS tagjai, nehézfegyverzet nélkül, elégtelen mennyiségű kézi páncéltörő fegyverrel ellátva, szinte „feláldozták” a szovjet páncélos erők előretörésének fékezésére. Irreális volt egy-két zászlóaljtól várni, hogy tartóztasson fel páncélos zászlóaljakat.

A könyvet a felhasznált források és irodalom felsorolása zárja, melyben a szakírók mellett Jozsef Sztálin, Pietro Badoglio és Ilja Ehrenburg munkája is helyet kapott. Az események kronológiai összegzése után a szerző felhívja az olvasó figyelmét arra, hogy a zászlóalj háború végéig vívott harcai két további kötetben fognak megjelenni.

Reszegi Zsolt

BENE KRISZTIÁN

A FRANCIA ANTIBOLSEVIK LÉGIÓ A KELETI HADSZÍNTÉREN

(Magyar Hadtudományi Társaság, Budapest–Pécs, 2013. 320 o. ISBN: 978-963-08-7592-9)

A hazai történetírásban és különösen a hadtörténetírásban nagyon ritka, hogy olyan alapkutatásra épülő publikáció jelenjen meg magyar szerző tollából, amelynek témája csak igen áttekenesen kapcsolódik Magyarország történetéhez. Bene Krisztián könyve a keleti hadszíntéren egyike a kevés üdítő kivételnek. A Pécsi Tudományegyetem francia tanszékének vezetője több éves kutatómunkája eredményeként egy több mint 300 oldalas kötetben mutatta be Franciaország múltjának egy kevésbé ismert fejezetét, a németek oldalán 1941-től a keleti fronton harcoló francia csapatok történetét. A mű jól illeszkedik a francia történetírásban az elmúlt években egyre nagyobb hangsúlyt kapó kutatási irányba, amely igyekszik feltárni a Vichy-rendszer működését és tágabb értelemben véve a tengelyhatalmakkal való együttműködés különféle formáinak kialakulását.

A kötet öt nagy fejezetben tárgyalja a fegyveres kollaboráció franciaországi történetét, felváltva fókuszálva az antibolsevik légió harctéri tevékenységére és a katonai alakulatok megszervezését meghatározó belpolitikai eseményekre. A szerző az első bevezető részben a francia szélsőjobboldal két világháború közötti történetéről nyújt átfogó képet, és külön kitér a francia németbarátság 1930-as évekre visszavezethető gyökereire. A fejezet legnagyobb erőnye, hogy segít megérteni annak az intellektuális közegnek a kialakulását, amely az 1940-es összeomlást követően a náci Németországgal kötött szoros szövetségben, sőt a közös fegyveres küzdelemben látta Franciaország túlélésének és későbbi felemelkedésének a zálogát.

Az előzmények bemutatását követően Bene Krisztián az antibolsevik légió megszervezésének történetével foglalkozik. Ez a fejezet megvilágítja, hogy a politikai háttérküzdelmek milyen hatást gyakoroltak a mozgósítás lebonyolítására és miként határozta meg az alakulatban szolgálok társadalmi háttérét. A szerző itt igen meggyőzően bizonyítja, hogy az egyes csoportok közötti ellentétek miként váltak az egész háború alatt fennmaradó feszültségek forrásaivá és ezek a törésvonalak hogyan befolyásolták az egység harcértékét. Bepillantást kapunk továbbá abba, hogy az 1940 után megerősödő szélsőjobboldali pártok milyen politikai manőverekkel próbáltak minél kedvezőbb pozíciót kiharcolni a német szövetségeseiknél és ezzel párhuzamosan hogyan igyekeztek háttérbe szorítani riválisait.

Az antibolsevik légió első bevetéseiről szóló harmadik fejezetben Bene Krisztián részletesen bemutatja, hogy a rosszul felszerelt és hiányosan kiképzett hadosztálynak milyen nehézségekkel kellett szembenéznie a moszkvai csata során. Részletesen felsorolja, hogy melyek voltak azok a legfontosabb külső és belső tényezők, amelyek az egység harctéri kudarcához és a csapatok hátrországba történő visszavonásához vezettek.

A könyv negyedik része a francia fegyveres kollaboráció történetének második szakaszával, az úgynevezett Trikolór Légióval foglalkozik. Ezt az egységet – ellentétben a „civil” kezdeményezésként létrejövő antibolsevik légióval – már a hivatalos Vichy-kormány próbálta meg felállítani, hogy egy esetleg háború után sorra kerülő nagy európai újrendezés esetén minél jobban elnyerje a berlini politikai vezetés jóindulatát. A részben a spanyol kék hadosztály mintájára tervezett alakulat megszervezésének kudarcán keresztül a szerző igen jól szemlélteti a fegyveres kollaboráció ellentmondásos természetét. A fejezet német levéltári forrásokra támaszkodva bemutatja, hogy a Harmadik Birodalom milyen bel és külpolitikai megfontolások alapján igyekezett hol támogatni, hol halogatni az alakulat felállítását. Nagyon tanulságos a könyv francia belpolitika változásait leíró része, amely jól érzékelteti, hogy a németekkel való együttműködés valójában a szolgai alárendelésnél lényegesen összetettebb politikai magatartás volt, amelyet egyszerre határoztak meg személyes ideológiai meggyőződések és racionális – vagy legalábbis annak vélt – hatalmi számítások.

Bene Krisztián könyvének utolsó, ötödik fejezetében a frontra 1942. májusban ismét visszakerülő légió történetével foglalkozik. Bemutatja, hogy miként sikerült a francia csapatokat hatékony – ugyanakkor kegyetlen – partizánvadász egységgé alakítani egészen az alakulat 1944. júniusi megszűnéséig.

A kötet a témához tartozó legfontosabb források közlésével és az események főszereplőinek rövid életrajzaival zárul, amelyek nagyban hozzájárulnak ahhoz, hogy pontosabban és teljesebben megértsük a vizsgált korszakot és az antibolsevik légió sorsában döntő szerepet játszó politikai és katonai vezetők szellemi-kulturális hátterét.

Bene Krisztián olvasmányos stílusban megírt, a klasszikus hadtörténet és a politikatörténet határán mozgó művében kiválóan ágyazza be az antibolsevik légió harcait Franciaország szélesebb értelemben vett 1940 és 1945 közötti történelmébe. A könyv igen gazdag forrásanyagot használt fel, egyszerre támaszkodva a németországi és franciaországi levéltárakban végzett kimerítő kutatásokra és számos részben publikált, részben publikálatlan visszaemlékezésre. A szerző igen jól kezeli a különböző típusú kűtföket és igyekszik kiegyensúlyozott képet nyújtani az eseményekről, habár néha az egyes memoárok megállapításaival szemben talán lehetett volna valamivel kritikusabb.

A könyv olvasása közben csak egyetlen ponton támadhat esetleg hiányérzet – elsősorban a második világháború hadtörténete iránt érdeklődő – olvasókban. A légió egyediségének, jellegzetességének pontosabb megértéséhez ugyanis hasznos lett volna, ha a szerző a francia önkéntesek megszervezését, majd harctéri tevékenységét részletesebben össze tudta volna hasonlítani más – például a norvég és belga – egységek keleti fronton történő szerepvállalásával. Így – a szélesebb európai kontextus ismeretében – világosabban kiderülne, hogy az antibolsevik légió felállítása és harcai hogyan illenek bele az 1940-es években az egész kontinensen megjelenő antikommunista önkéntes mozgalmak történetébe.

Bene Krisztián kötetének legnagyobb értéke, hogy bepillantást enged egy olyan témába, amely Magyarországon nem, vagy csak alig ismert és igen részletes képet nyújt a világháború alatti francia had- és politikatörténet eseményeiről. A *Francia Antibolsevik Légió a keleti fronton* című könyv kétségtelenül megkerülhetetlen mű azok számára, akik meg kívánják érteni Franciaország második világháborús szerepvállalását, ugyanakkor bátran ajánlható minden a hadtörténet iránt érdeklődő olvasónak is.

Révész Tamás